

Dünyaca ünlü tarihçimiz Prof. Dr. Halil İnalcık 25 Temmuz'da Ankara'da hayatını kaybetti. Osmanlı - Türk tarihinin en önemli isimlerinden İnalcık, 100. yaşını kutlamıştı. Hayatı boyunca çalışmaktan hiç vazgeçmeyen, "şeyhül müverrihin - Tarihçilerin Şeyhi" olarak da anılan Halil İnalcık, Çok sayıda ünlü tarihçimizin de hocasıydı. Tarihçelerin bu ulu çınarı hocamız, eserleri ve fikirleriyle yetiştirdiği tarihçilerimizle, tarihimizi aydınlatmaya devam edecektir. Büyük Türk tarihçisi bu kıymetli büyüğümüzün aramızdan ebediyen ayrılışından doğan üzüntümüzü paylaşıyoruz. Allah'tan rahmet, ailesine, sevenlerine ve tüm Türk Dünyasına başsağlığı diliyoruz. Mekânı cennet olsun. ÜLKÜTEK

HALİL İNALCIK'IN KENDİ SİTESİNDE YER ALAN HAYAT HİKÂYESİ;

Prof. Halil İnalcık, 7 Eylül 1916'da İstanbul'da doğdu. Babası Kırım göçmenlerinden Seyit Osman Nuri Bey, annesi Ayşe Bahriye Hanım'dır. İlk tahsilini 1923-1930 arasında Ankara Gazi Mektebi'nde yapan İnalcık, orta öğretimine bir yıl Sivas Muallim Mektebi'nde devam etti. Orta tahsilini 1931'de Ankara'da Gazi Muallim Mektebi'nde tamamladı. Lise eğitimini o dönemin en iyi okullarından biri olan Balıkesir Necati Bey Muallim Mektebi'nde 15 Eylül 1935'te tamamladı.

Yüksek tahsiline 1935'te Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde (AÜDTCF) başladı. Yeni Çağ Tarihi Kürsüsü'nde M. Göker, B. S. Baykal ve F. Köprülü'nün derslerini takip etti. 1940'ta mezun olan İnalcık, Timur üzerinde hazırladığı bir seminerle Fuad Köprülü'nün dikkatini çekti, onun takdir ve tavsiyesiyle 30 Nisan 1940'da AÜDTCF Yeni Çağ Kürsüsü'ne ilmî yardımcı tayin edildi.

1942'de Türkiye'de sosyo-ekonomik tarih yazıcılığının ilk örneklerinden biri olan Tanzimat ve Bulgar Meselesi adlı teziyle doktor oldu (Ankara: TTK, 1943). 28 Nisan 1942'de AÜDTCF Yeni Çağ Kürsüsü'ne asistan olarak atanan İnalcık, 15 Aralık 1943'te Viyana'dan 'Büyük Ricat'e Osmanlı İmparatorluğu ve Kırım Hanlığı unvanlı teziyle doçentliğe atandı.

1945'te AÜDTCF Arap Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden Şevkiye Işıl hanımla evlendi. Araştırma sahasını doktora tezinden itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun sosyal ve Harvard profesörlerinden W. Langer'in teklifi üzerine An Encyclopaedia of World History'nin Osmanlı kısmını gözden geçirmeyi üstlendi (bkz. eserin 4. baskısı). 1957'de Türkiye'ye döndü. Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde (AÜSBF) Osmanlı, Avrupa ve Amerika tarihi okuttuğu gibi "İdari Teşkilât Tarihi" ve "Devrim Tarihi" derslerini de üstlendi.

Bu yıllarda İnalcık, yurt içinde ve Batı memleketlerinde birçok kongreye bildiri vererek katıldı. 1958'de Münih'te düzenlenen XI. Uluslararası Bizantinistler Kongresi'nde "The Problem of the Relationship between Byzantine and Ottoman Taxation" başlıklı bildirisini okudu.

1960'ta ders vermek üzere İsrail İbrani Üniversitesi'ne davet edildi. Yaz aylarında Millî Birlik Komitesi'nin isteği üzerine Güneydoğu bölgesine üniversiteden bir heyetle inceleme gezisi düzenledi. Toprak meseleleri hakkındaki araştırmaları dolayısıyla çağrıldığı toplantıda bölgenin meselelerinin tespiti için bir Güneydoğu Enstitüsü kurulmasını teklif etti. Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü'nün (TKAE) kuruluş döneminde faaliyetlerde bulundu.

Nisan 1961'de bir heyetle Kıbrıs tarihi hakkında araştırma yapmak maksadıyla Kıbrıs'a giden İnalcık, Kıbrıs Vakıflar İdaresi'nde Kıbrıs kadılıklarına ait 56 sicil defterini tespit etti ve bunlar üzerinde çalıştı. 1961-1962'de yedi ay kadar Beyrut'ta bulundu, Arapçasını ilerletti. Yurt dönüşü Hollanda'ya davet edildi, Amsterdam Üniversitesi Doğu Tetkikleri Enstitüsü'nde "Turkey and Europe" başlıklı bir konferans verdi. 1962 sonbaharında New York'ta The Social Science Research Council'in düzenlediği Conference on the Political Modernization of Japan and Turkey'de bir bildiri sundu.

1966'da Uluslararası Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Kurumu'na (Association Internationale des Etudes du

Sud-Est Européen-AIESEE) üye seçildi. İnalçık, burada Türk tarih ve kültürünün tanıtılması yolunda büyük gayret sarf etti. 1971-74 yılları arasında bu kurumun başkanlığını yaptı. 1967'de Münih'te Uluslararası Müsteşirler Kongresi'ne iştirak etti. Aynı yıl Princeton ve Pennsylvania üniversitelerinde misafir profesör olarak dersler verdi.

1968'de Londra ve Paris'te üç ay Bibliothèque Nationale ve arşivlerde araştırmalar yaptı. G. Veinstein ve M. Berendi ile birlikte II. Bayezid devrine ait bir Mukataa Defteri üzerinde çalışmalar yaptı. 1969'da AIESEE'nin Sofya toplantısında kendisinden istenen Osmanlı Devrinde Balkanlar raporunu takdim etti. Yine 1969'da Türkolog Tibor Halasi-Kun ile birlikte Osmanlı araştırmaları için büyük önem taşıyan Archivum Ottomanicum dergisini çıkarmaya başladı. 1971'de İngiltere Royal Historical Society tarafından "corresponding member" seçildi. Aynı yıl Harvard Üniversitesi Ortadoğu Araştırmaları Merkezi'nin (Center for Middle Eastern Studies) davetlisi olarak iki konferans verdi. 1972'de otuz yıl çalıştığı AÜDTCF'den emekli oldu.

AMERİKA (1972-1992)

1950'lerden beri yayınları ve öğretim faaliyetleriyle adı dünya tarih çevreleri tarafından yakından izlenen İnalçık, 1972'de Chicago Üniversitesi tarafından imtiyazlı profesör önerisiyle bir davet aldı. Daveti kabul eden İnalçık, Tarih Bölümü'nde profesör olarak çalışmaya başladı. 1973'te İngiltere'de The Ottoman Empire: the Classical Age, 1300–1600 (London: Weidenfeld and Nicolson) adlı eserini yayınladı.

Bu sentez eseri, yedi Balkan diline ve Arapçaya tercüme edilmiştir. Bugün seçkin dünya üniversitelerinde okutulan temel eserler arasındadır. Aynı yıl Cumhuriyet'in kuruluşunun 50. yıldönümü münasebetiyle Chicago Üniversitesi'nde Prof. Fahir İz ile birlikte Continuity and Change in Turkish Society and History ve AIESEE'nin desteği ile İstanbul'da, İstanbul: Crossroads of Civilisations and Cultures konferanslarını düzenledi.

1974'te AIESEE'nin Macaristan'da tertip edilen üçüncü kongresinde "The Mediterranean and the Balkans" başlıklı bildirisini okudu. Amerikan Tarih Derneği'nin (American Historical Association) yıllık toplantısında "Braudel's Thesis, Turkish Perspective" başlıklı bildirisini sundu. 1974'te The Royal Historical Society'ye muhabir üye seçildi. 1976'da Dumbarton Oaks'ta (Washington) düzenlenen Urban Societies in the Mediterranean World sempozyumuna "Galata (Pera) after 1453" başlıklı bildiri ile katıldı.

Türkiye ile bağıını hiçbir zaman koparmayan İnalçık, 1977'de International Association for Social and Economic History of Turkey'i kurdu. Bu uluslararası ilim cemiyeti ilk kongresini 11–13 Temmuz 1977'de Hacettepe Üniversitesi'nde toplamıştır. Bu cemiyet sonuncusu 2005'te Venedik'te olmak üzere Avrupa'nın muhtelif şehirlerinde on uluslararası kongre düzenlemiştir. İnalçık, 1978'de Royal Asiatic Society tarafından şeref üyesi seçildi. Aynı yıl Prof. G. Veinstein'in daveti üzerine Paris'e giderek F. Braudel için tesis edilen Maison de L'Homme'da Osmanlı toprak meseleleri üzerine iki konferans verdi. 12–14 Haziran 1978'de Princeton Üniversitesi'nde düzenlenen Osmanlı İmparatorluğu'nda Millet Sistemi üzerindeki kongrede "Ottoman Archival Materials on the Millets" bildirisini sundu.

17–21 Haziran tarihleri arasında Babolasar'da (İran) katıldığı 19. Yüzyılda İran ve Osmanlı İmparatorluğu'nda Toplum ve Ekonomi konferansında "Aga and Reaya in the Social and Political Transformation of the Ottoman Empire" başlıklı konuşmayı yaptı. 1980'de New York'ta Amerikan Tarih Derneği'nin yıllık toplantısında "The Emergence of Large Farms" üzerine bir konferans verdi. Salt Lake City Üniversitesi'ne (Utah) bir konferans vermek üzere davet edildi. Aynı yıl Nejat Göyünç ve Heath Lowry ile birlikte Osmanlı Araştırmaları Dergisi'ni (Journal of Ottoman Studies) çıkarmaya başladı.

1983 Haziran'ında Paris'te L'école des hautes études en sciences sociales'da "Geleneksel Tarım ve Timar Sistemi" üzerine bir konuşma yaptı. Aynı yıl Cambridge Üniversitesi profesörlerinden Peter Burke ile beraber UNESCO'nun The History of Scientific and Cultural Development of Mankind serisinin 5. cildinin (History of Humanity-Scientific and Cultural Development: From the Sixteenth to the Eighteenth Century, London: Kegan Paul) editörlüğünü üstlendi. Amerikan Bilim ve Sanat Akademisi (American Academy of Arts and Sciences) üyeliğine ve Türk Araştırmaları Enstitüsü'nün (Institute of Turkish Studies-Washington) yönetim kurulu üyeliğine seçildi. Mayıs 1985'te Türk-Arap İlişkileri Vakfı'nın desteğiyle İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde düzenlenen Osmanlı Arşivleri ve Osmanlı Araştırmaları sempozyumunda "Osmanlı Arşivlerinin Türk ve Dünya Tarihi Bakımından Önemi"ni içeren açılış konuşmasını yaptı.

Halil İncalcık 1986'da yaklaşık 15 yıldan beri çalışmakta olduğu Chicago Üniversitesi'nden emekli oldu. Aynı yıl Boğaziçi Üniversitesi Prof. İncalcık'a fahri doktora verdi (İncalcık'ın çeşitli üniversitelerden aldığı doctor honoris causa unvanı ve ödüller için aşağıdaki listeye bakınız). 1989'da eşi Şevkiye Hanım'ı kaybetti. 1990–92 arasında Harvard ve Princeton üniversitelerinde misafir profesör olarak dersler veren İncalcık, 1991'de Türk tarih ve kültürüne yaptığı katkılardan dolayı Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından Yüksek Hizmet Madalya ve Diploması'na layık görüldü.

YENİDEN TÜRKİYE (1993-)

Halil İncalcık, 1992'de Bilkent Üniversitesi Mütevelli Heyeti Başkanı ve Rektör Prof. Ali Doğramacı tarafından lisansüstü tarih okutacak Tarih Bölümü'nü kurmak üzere davet edildi. Aynı yıl Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'na üye, Türkiye Bilimler Akademisi'ne (TÜBA) şeref üyesi seçildi. Harvard Üniversitesi'nde bir sömestr ziyaretçi profesör olarak Osmanlı tarihi dersleri verdi. 1994'te An Economic and Social History of the Ottoman Empire'i yayınlandı. 1996'da iki cilt halinde basılan eserin ilk cildi (1300–1600) Prof. İncalcık tarafından yazılmıştır (1600-1900 dönemi ve para tarihi için S. Faroqhi, B. McGowan, D. Quataert ve Ş. Pamuk işbirliği). Türkçeye çevrilen bu eser (Osmanlı İmparatorluğunun Ekonomik ve Sosyal Tarihi 1300–1600, çev. H. Berktaş, Cilt:1, İstanbul: Eren, 2001) Osmanlı sosyal ve ekonomik tarihinin temel referans kitabı olarak dünya üniversitelerinde okutulmaktadır. Yunanca ve Arapçaya tercüme edilmiştir.

Uluslararası bir şöhret yapan İncalcık'ın biyografisi Encyclopaedia of Historians and Historical Writing'de ve Thomas Naff'ın çıkardığı Paths to the Middle East (Albany: State University of New York, 1993) adlı eserlerde yer aldı.

İncalcık, 1998'de 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in elinden İstanbul Üniversitesi Türkiyat Enstitüsü Ödülü'nü aldı. Kültür Bakanlığı'nın Osmanlı uygarlığı üzerinde bir eser hazırlamak üzere tertip ettiği komisyonun (Kültür Bakanlığı 700. Yıldönümü Yayın Komisyonu) başına getirildi. İncalcık'ın editörlüğünü yaptığı eser, (Türkçe ve İngilizce ikişer cilt şeklinde hazırlanan-bakınız aşağıda kitap listesi) Dünya Kitap Fuarı'nda birincilik ödülü almıştır.

Vakıflar Genel Müdürlüğü Araştırma Kurulu ve Kültür Bakanlığı Osmanlı Bilim ve Kültür Mirası'nın 700. Yılı Anma Komitesi üyeliklerine seçildi. Prof. S. Faroqhi ile birlikte E. J. Brill'in (Leiden) The Ottoman Empire and Its Heritage serisinin editörlüğünü üstlendi. 2005 yılına kadar bu seriden yayınlanana 38 cilt Osmanlı tarihini Batı dünyasına tanıtan belli başlı eserler arasında yer almıştır.

İncalcık, 1999'da Balıkesir Üniversitesi'nden, Türk Kültürüne Hizmet Vakfı'ndan şükran plaketi aldı. Aynı üniversitede bir "Halil İncalcık Salonu" açıldı. 2000'de İstanbul'un sosyal ve ekonomik tarihi için büyük önemi haiz Halil İncalcık Araştırma Projesi'ni hayata geçirdi. Sabancı Üniversitesi ve Packard Humanities Institute (PHI) desteği ile sürdürülen bu projenin "Şer'iyye Sicilleri'ne Göre İstanbul Tarihi" kapsamında ilk kitabı (İstanbul Mahkemesi 121 Numaralı Şer'iyye Sicili) 2006'da yayınlandı.

2001'de Sofya Üniversitesi Prof. İncalcık'a fahri doktora verdi. 2002'de İslam Konferansı Teşkilatı tarafından Teşekkür Plaketi verildi. Kültür Bakanlığı 2002 Kültür ve Sanat Büyük Ödülü'nü kazandı. Macaristan Cumhurbaşkanı Ferenc Madl'in elinden Macaristan Liyakat Nişanı'nı aldı. 2003'te Türkiye Yazarlar Birliği ve Ankara Üniversitesi Prof. İncalcık'a şükran plaketi verdiler. Öte taraftan 2003'te Milli Savunma Bakanlığı Ödülü'nü, 2004'te de Bursa Büyükşehir Belediyesi Kültür Sanat ve Turizm Vakfı tarafından Bursa Ulusal Kültür Yaşamına Katkı Ödülü'nü aldı.

Ülkemizin yetiştirdiği büyük ilim adamı ve Hocaların Hocası tarihçi Halil İncalcık'a Allah'tan rahmet diliyoruz. Başımız sağ olsun. ÜLKÜTEK